

Bijlage 4: Financiering voor ondernemers

Kapitaalverschaffing aan bedrijven levert een belangrijke bijdrage aan het goed functioneren van de economie. De bancaire sector speelt hier een onmisbare rol in. Nu de economie zich herstelt van de financiële crisis is het van groot belang om een goed beeld te hebben van de ontwikkelingen en eventuele knelpunten in die sector. In het advies¹ van de Expertgroep Bedrijfsfinanciering onder leiding van dhr. De Swaan, dat ik op 20 juni aan uw Kamer heb aangeboden, zijn mogelijke knelpunten in de financiering van bedrijven onderzocht. De aanbevelingen van de Expertgroep en de resultaten van de evaluatie van de borgstellingsregeling voor het Midden- en Kleinbedrijf (BMKB)² hebben het kabinet richting gegeven in de wijze waarop de financieringsinstrumenten aangepast kunnen worden om ondernemers en de economie optimaal te blijven ondersteunen. Het kabinet zal aanpassingen aanbrengen in de BMKB, de Groeifaciliteit en de Garantie Ondernemersfinanciering en heeft generieke aanbevelingen van de Expertgroep ter hand genomen. De verdere uitwerking van alle adviezen blijft echter een samenspel tussen overheid, bedrijfsleven en banken.

A. Borgstelling MKB-kredieten (BMKB)

Uit de evaluatie van de Borgstelling MKB-kredieten (BMKB) blijkt dat de regeling efficiënt is, kredietgenererend werkt en in een specifieke behoefte voorziet. Het rapport van de Expertgroep geeft ook aan dat starters, snelle groeiers en innovatieve bedrijven door de huidige situatie op de kapitaalmarkt een steun in de rug nodig blijven hebben. De BMKB ondersteunt het midden- en kleinbedrijf goed in haar behoefte aan krediet. De BMKB kende in 2010 een record benutting van € 742 mln. van de beschikbare € 765 mln. Om de kredietverlening aan het MKB extra te ondersteunen, is een aanvraag bij het Europees Investeringsfonds (EIF) ingediend. Met een (substantiële) bijdrage van het EIF is het mogelijk om het garantieplafond tijdelijk te verruimen van € 765 miljoen naar € 1 miljard. Definitieve besluitvorming door het EIF wordt niet eerder dan in de loop van het vierde kwartaal van 2011 verwacht. Daarop vooruitlopend is besloten het garantiebudget voor 2011 in elk geval te verhogen ook al zou de EIF-aanvraag niet worden gehonoreerd. De besluitvorming over de budgetverhoging voor 2012 en 2013 zal bij VJN 2012 plaatsvinden. Daarbij zal ook de kasraming voor de dekking van de schades uit de borgstellingen worden geactualiseerd.

Naast de voorgenomen verhoging van het budget via het EIF worden een aantal aanpassingen in de BMKB doorgevoerd. Aangezien in een aantrekkende conjunctuur niet alle verruimingen meer nodig zijn, worden enkele crisismaatregelen beëindigd. Tevens wordt de regeling op diverse punten geactualiseerd om optimaal aan te blijven sluiten op de veranderende bancaire praktijk. De administratieve lasten van de regeling worden zo ook laag gehouden. De aanpassingen dragen bij aan een verdere beheersing van risico's en kosten voor de overheid, waardoor meer bedrijven van de regeling gebruik kunnen maken terwijl een premieverhoging zo mogelijk achterwege dan wel beperkt kan blijven.

De BMKB wordt op de volgende punten aangepast:

- 1. Verhoging van borgstellingskredieten voor starters van € 100.000 naar € 200.000.*
In 2008 is de garantie voor een borgstellingskrediet voor starters verhoogd van € 100.000,- naar € 200.000,-. Deze maatregel krijgt een structureel karakter. Uit de onderzoeken van de Expertgroep blijkt namelijk dat risico's voor starters moeilijk zijn in te schatten en dat financiers daarom terugvallen op harde zekerheden. Starters hebben juist vaak te maken met een tekort aan zekerheden en hebben om die reden structureel behoefte aan extra ondersteuning. Een maximale omvang van de borgstelling van € 200.000 sluit beter aan bij de huidige categorie bedrijven die als starter moeilijk aan financiering komen.
- 2. Meer evenwicht in risicoverdeling tussen de overheid en banken bij kredieten aan starters*
Het Kabinet vraagt van de banken een groter deel van het benodigde krediet voor eigen risico

¹ Bijlage bij Kamerstuk 31311 nr. 82

² Bijlage bij Kamerstuk 31311 nr. 82

te verstrekken. Hiermee wordt de risicoverdeling tussen bank en Staat evenwichtiger. Het garantiepercentage voor starters wordt teruggebracht van per saldo 80% naar 67,5%. Deze maatregel is er op gericht om een zo groot mogelijke hefboom tussen borgstelling en privaat kapitaal te bewerkstelligen.

3. *Aansluiting van de definitie van 'starters' op de bancaire praktijk*

Bij de BMKB wordt een ondernemer vanaf nu maximaal 3 jaar na de datum van oprichting als 'starter' aangemerkt. Deze maatregel sluit aan op de bancaire praktijk, waardoor de administratie eenvoudiger wordt en de starterskredieten alleen worden verstrekt aan de meest kwetsbare categorie bedrijven. Hiermee wordt de effectiviteit verhoogd van het startersluik.

4. *De tijdelijke verhoogde garantie op kleine kredieten aan gevestigde bedrijven wordt beëindigd*

In het voorjaar van 2010 is een tijdelijke verruiming in de BMKB doorgevoerd die het mogelijk maakt alle gevestigde bedrijven te ondersteunen met 80% garantie, met een maximum van € 200.000. Nu het herstel van de economie doorzet, geven de aangesloten banken aan dat deze tijdelijke maatregel niet langer noodzakelijk is. Voor deze categorie bedrijven is het gebruikelijke percentage van per saldo 45% garantie voldoende om in de kredietbehoefte te voorzien.

5. *De tijdelijke uitbreiding van de automatische opschortingsmogelijkheden wordt beëindigd*

Het tijdelijk uitstellen van een aflossing beoogt de liquiditeitspositie van de ondernemer niet (verder) uit te hollen op moment dat sprake is van liquiditeitskrapte. Van deze maatregel is tijdens de crisis veelvuldig gebruik gemaakt. Met de herstellende conjunctuur is de automatische extra opschortingsmogelijkheid niet meer nodig. De bank kan nog steeds na goed overleg met Agentschap NL tot extra opschorting bovenop de standaard mogelijkheid besluiten. Dit wordt dus per individueel geval gezien.

6. *De bovengrens van een borgstellingskrediet wordt teruggebracht tot € 1 miljoen*

Met de tijdelijke maatregel uit 2008 is de maximale omvang van een borgstellingskrediet verhoogd van € 1 miljoen naar € 1,5 miljoen. Afschaffing van deze maatregel beperkt het gebruik van de regeling zonder dat de kredietverstrekking aan het MKB in gevaar wordt gebracht. Ook deze aanpassing maakt het mogelijk de beschikbare borgstellingsruimte zo effectief mogelijk in te zetten.

7. *De ondergrens van een borgstellingskrediet van € 35.000 wordt afgeschaft*

Met de introductie van Microfinanciering in 2009, waarbij een bovengrens van € 35.000 wordt gehanteerd, is besloten een ondergrens bij de BMKB in te voeren teneinde overlap tussen instrumenten te voorkomen. Omdat gebleken is dat de instrumenten verschillende doelgroepen bedienen, en er van overlap geen sprake is, is besloten de ondergrens bij de BMKB weer af te schaffen. Daarnaast maakt het de BMKB meer toegankelijk voor benutting op Caribisch Nederland, waar kredietaanvragen beduidend kleiner van omvang zijn.

8. *Level playing field voor het MKB*

In 2008 is besloten om de doelgroep van de BMKB te verruimen. De doelgroep is uitgebreid tot ondernemingen met maximaal 250 medewerkers in plaats van maximaal 100. Aangezien deze definitie van de doelgroep aansluit bij zowel de bancaire praktijk als bij de Europese programma's wordt deze maatregel structureel.

B. Groeifaciliteit en de Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)

Op basis van de rapporten van de Expertgroep Bedrijfsfinanciering heb ik eerder aangegeven te concluderen dat de financiële dienstverlening voor bedrijven in algemene zin geen gevaar loopt, maar dat er wel een aantal zaken zijn die de aandacht verdienen. Zo zullen innovatieve bedrijven niet altijd in staat zijn om kredieten rond te krijgen na de startfase van hun onderneming en ervaren met name starters, snelgroeïende ondernemingen en kleine bedrijven barrières om aan financiering te komen. Deze bedrijven zijn van bijzonder belang voor de topsectoren. Een belangrijk instrument voor deze doelgroep is het innovatiefonds. Daarnaast is het kabinet voornemens aanpassingen in de Groeifaciliteit en de Garantie Ondernemersfinanciering (GO) aan te brengen.

In het advies van de Expertgroep wordt van derden aangetrokken eigen vermogen als een van de belangrijkste knelpunten aangemerkt. De Groeifaciliteit kan hierin een belangrijke rol spelen. De Groeifaciliteit is tijdens de crisis verruimd en biedt 50% garantie met een maximum van € 12,5 miljoen op risicokapitaal verstrekt door participatiemaatschappijen aan bedrijven (voor het door banken verstrekte risicokapitaal in de vorm van achtergestelde leningen, is het maximum van € 2,5 miljoen aan garantie ongewijzigd gebleven). De benutting van de Groeifaciliteit is in 2010 hoger dan in 2009, maar desalniettemin substantieel achtergebleven bij de prognose. Dat geldt met name voor de banken. De sterk veranderde omstandigheden ten aanzien van bancaire financiering, lijken hier debet aan te zijn. Daarom wordt bezien op welke punten de huidige regeling herzien moet worden om de beoogde doelstellingen te bereiken. Er wordt nagegaan hoe de effectiviteit van de Groeifaciliteit voor zowel banken als participatiemaatschappijen kan worden vergroot en een complementaire rol kan vervullen ten opzichte van het nieuwe Innovatiefonds MKB+. Tevens wordt bekeken hoe het instrument aangepast moet worden om een geëigende positie te kunnen innemen in de financiering vanaf de start tot een beursgang van MKB-bedrijven. De maximale garantie van € 12,5 mln. zal in de post crisis periode substantieel worden teruggebracht.

De Groeifaciliteit wordt in het licht van de veranderende verhoudingen op de kapitaalmarkt aangepast om de effectiviteit te vergroten en met het bestaande garantiebudget het MKB+ beter te kunnen faciliteren bij het aantrekken van buffervermogen.

De Garantie Ondernemersfinanciering is in maart 2009 gepubliceerd als tijdelijke maatregel ten tijde van de financiële crisis. De doelgroep betreft alle in de kern gezonde ondernemingen die financiering nodig hebben van ten hoogste € 150 miljoen en de banken niet bereid zijn die zonder garantie van de overheid te verlenen (uitgezonderd financiële instellingen, vastgoed en primaire landbouw). In tegenstelling tot de Groeifaciliteit vallen ook niet-achtergestelde leningen en leningen met zekerheden onder de regeling maar vallen aandelen er niet onder. De overheid deelt mee in de opbrengsten uit zekerheden.

In 2012 wordt de nog onbenutte ruimte onder de 1,5 miljard opnieuw beschikbaar gesteld. Het risico voor het Rijk wordt verlaagd door de maximale garantie per individuele lening van € 75 mln. te verlagen naar € 25 mln. Uit het advies van de Expertgroep blijkt dat het MKB behoefte heeft aan een gevarieerder aanbod aan financiering. Het verlengen van de GO is een antwoord op deze aanbeveling.

De Garantie Ondernemingsfinanciering wordt volgend jaar voortgezet, waarbij de maximumgarantie per bedrijf wordt teruggebracht van € 75 mln. naar € 25 mln. De verlenging wordt gerealiseerd uit het resterende budget van de regeling.

In het advies van de expertgroep bedrijfsfinanciering wordt geschetst dat er behoefte is aan nieuwe aanbieders van financiering voor het MKB. Het creëren van nieuwe aanbieders is in beginsel een zaak voor de markt, waarbij het wel denkbaar is dat de overheid een stimulans geeft in de opstartfase. Een dergelijke stimulans is echter gebonden aan stringente voorwaarden, met name waar het de budgettaire ruimte betreft die het kabinet heeft en Brusselse voorschriften inzake staatssteun. Binnen deze kaders is het kabinet bereid de mogelijkheden te onderzoeken van een garantieregeling, die financiers waaronder institutionele beleggers ondersteunt van initiatieven gericht op het verbreden en verdiepen van MKB financiering en beslist daarover in het voorjaar 2012.

C. Generieke aanbevelingen van de Expertgroep Bedrijfsfinanciering

De Expertgroep heeft op mijn verzoek onderzoek gedaan naar de ontwikkelingen op de markt van bedrijfsfinanciering. Door het advies hebben financiers, het bedrijfsleven en de overheid een gezamenlijk beeld van waaruit actie kan worden ondernomen. Ik ben dan ook in gesprek met deze partijen over de aanbevelingen van de Expertgroep. De eerste resultaten stemmen mij positief en ik ga dan ook vanuit dat iedereen een constructieve bijdrage levert om de kredietverlening verder te verbeteren.

- *Informatieverschaffing wordt verbeterd en versimpeld*
Het kabinet heeft Standard Business Reporting (SBR) omarmd omdat daarmee de kosten voor het bedrijfsleven met betrekking tot uitlevering van financiële informatie verlaagd kunnen worden. Er komt één standaard voor het aanleveren van allerlei financiële informatie door bedrijven aan de Belastingdienst, het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de Kamer van Koophandel. Vanaf 1 januari 2013 is het aanleveren van gegevens via SBR voor de Belastingdienst verplicht voor alle ondernemers die gebruik maken van een softwarepakket (dat is de grote meerderheid). Ook banken beloven op deze standaard te zullen overstappen, zodat risico's beter kunnen worden ingeschat en de behandeling sneller verloopt. Doel is dat ondernemers minder werk hebben met hun verplichte rapportages. Ondernemersorganisaties VNO-NCW en MKB-Nederland hebben de intentieverklaring om tot één standaard te komen meeondertekend.
- *Zichtbaarheid van informele investeerders wordt vergroot*
De Expertgroep heeft de overheid aanbevolen om initiatieven te ondersteunen die beogen de zichtbaarheid van informele investeerders onder ondernemers te vergroten. Het kabinet stimuleert informele investeerder nu reeds via het zogenaamde 'Business Angels Programma' en zal de zichtbaarheid van de informele investeerders proberen te vergroten. Dit programma wil in samenwerking met private partijen, de zogenaamde Business Angels netwerken, er voor zorgen dat Business Angels meer investeringsrijpe voorstellen krijgen voorgelegd. Business Angels zijn particulieren die kennis, kunde en kapitaal ter beschikking stellen aan nieuwe innovatieve bedrijven.
- *Nieuwe financieringsmogelijkheden voor innovatieve starters worden verkend*
Het kabinet verkent nieuwe mogelijkheden om innovatieve starters van financiering te voorzien, zoals Crowdfunding. Crowdfunding-initiatieven zijn nog beperkt in aantal en omvang zodat gedegen conclusies nu nog niet kunnen worden getrokken. In algemene zin lijkt het aantrekken van investeerders niet makkelijk aangezien de markt voor nieuwe financieringsmogelijkheden zich verder moet ontwikkelen en betrouwbaarheid moet bewijzen. Aan de hand van de ervaringen zal eind 2011 een ronde tafel georganiseerd worden met betrokkenen om ontwikkelingen, kansen en knelpunten te bespreken.
- *Informatie over bedrijfsfinanciering wordt verbeterd*
In overleg met banken, participatiemaatschappijen en andere partijen wordt een analyse gemaakt van de behoefte naar informatie over bedrijfsfinanciering en van de leemtes in datavoorziening. Het kabinet is een Europees aanbestedingstraject gestart om een halfjaarlijkse financieringsmonitor uit te voeren.
- *Alternatieve kredietverschaffers als Krediet Unies worden in kaart gebracht*
De Expertgroep heeft geadviseerd te onderzoeken of de oprichting van alternatieve kredietverschaffing in het MKB, zoals kredietunies, op marktconforme basis ook in Nederland mogelijk is. Dit op basis van de concepten en ervaringen in een aantal landen met 'Krediet Unies'. Het microkrediet is een voorbeeld van een dergelijke kredietbron voor kleine en startende ondernemingen. De Universiteit van Tilburg is bezig met een onderzoek.
- *Verbetering in educatie van ondernemers en hun adviseurs over de financiële functie*
De Expertgroep heeft aanbevolen dat Centers for Entrepreneurship en brancheorganisaties van accountants en belastingadviseurs meer aandacht zouden moeten besteden aan de financiële functie binnen het MKB. Het kabinet steunt deze aanbeveling en treedt in contact met de branche- en ondernemersorganisaties om te vernemen hoe deze aanbeveling praktisch uitgewerkt kan worden.
- *De hoogte van microkredieten wordt verhoogd naar € 50.000*
Om een bredere groep (potentiële) kleinere ondernemers te bereiken met microfinanciering wordt bij wijze van pilot in 2012 aan Qredits de mogelijkheid gegeven om leningen tot €

50.000 te verstrekken (dit was voorheen € 35.000). Het kabinet neemt daarmee tevens de aanbeveling van het Topteam Creatieve Industrie om de grens voor microkredieten te verhogen over.

Daarnaast dient in een aantal gevallen op Europees niveau naar raakvlakken, mogelijkheden en ontwikkelingen te worden gekeken, zoals bij ratings voor bedrijven, het Europese betaalsysteem en de bankrekeningnummers (SEPA).